

Helsingfors/Mariehamn 2.4.2025

Nr 15/25

Hänvisning Ålands lagtings skrivelser
29.1.2025, nr 6/2025.

Till Justitieministeriet

Ärende Utlåtande över landskapslag om ändring av landskapslagen om finansiering av landsbygdsnäringsar, antagen av lagtinget 29.1.2025.

Landskapslagens huvudsakliga innehåll

Genom landskapslagen ändras landskapslagen om finansiering av landsbygdsnäringsar. Landskapslagen reglerar det stöd som landskapsregeringen besluter om för finansieringen av landsbygdsnäringsar. Ändringarna i landskapslagen föranleds av att social villkorlighet från och med den 1 januari 2025 införs som ett krav för erhållande av areal- och djurbaserade stöd som helt eller delvis finansieras av Europeiska unionen. Dessutom görs ändringar i bestämmelserna om tillsynspåföljder i anslutning till jordbruksrådgivningstjänster.

Lagstiftningsbehörigheten

Tillämpningsområdet för landskapslagen (2023:17) om finansiering av landsbygdsnäringsar ändras inte. Enligt den gällande lagens 1 § tillämpas lagen inom landskapets lagstiftningsbehörighet på beviljandet av och verkställigheten av ersättning och stöd för utveckling av landsbygden som omfattas av den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken och som finansieras med medel ur Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) tillsammans med landskapets motsvarande nationella medel, eller uteslutande med landskapets nationella eller Europeiska unionens medel. Lagen tillämpas också på landskapets nationella stöd för utveckling av landsbygden som inte omfattas av den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken.

Jord- och skogsbruk, styrning av lantbruksproduktionen samt tillvaratagande av jordbruks- och skogsmarks produktionsförmåga hör till landskapets lagstiftningsbehörighet enligt 18 § 15 och 18 punkterna i självstyrelselagen för Åland. Enligt självstyrelselagens 27 § 15 punkt hör ärenden angående priset på lantbruks- och fiskeriprodukter samt främjande av export av lantbruksprodukter till rikets behörighet. I självstyrelselagens 18 § 22 punkt har näringsverksamheten med vissa undantag hänförs till landskapets behörighet. Enligt nämnda lagrum har landskapet även behörighet att vidta åtgärder för att främja sådan näringsverksamhet som bl.a. avses i självstyrelselagens 27 § 15 punkt, varför landskapet är berättigat att erlagga lantbruksstöd även inom rikets behörighetsområden.

Högsta domstolen har med anledning av 2003 års landskapslag om finansiering av landsbygdsnärings i sitt utlåtande konstaterat att utifrån behörighetsfördelningen i självstyrelselagen har riket och landskapet tillämpat en ansvarsfördelning avseende de olika EU-stöden samt den nationella finansieringen (OH 2003/66). Landskapet har ansetts ha behörighet när det gäller strukturpolitiken och riket när det gäller pris- och marknadspolitiken. Av detta har följt att landskapet ansetts ha behörighet när det gäller strukturstöden och stöd till landsbygdens utveckling. Högsta domstolen hade inte heller i utlåtandet över 2015 års landskapslag om finansiering av landsbygdsnärings något att anmärka mot denna utgångspunkt för fördelningen av lagstiftningskompetensen (OH 2015/214).

Landskapslagen (2023:17) om finansiering av landsbygdsnärings, som upphävde 2015 års landskapslag, ansågs reglera stöd för landsbygdsutveckling. Lagen gäller således de stödformer som vid tillämpningen av bestämmelser i självstyrelselagen har ansetts höra till landskapets behörighet. Därtill konstaterade Ålandsdelegationen att behörighetsfördelningen mellan landskapet och riket inte påverkas av att det är fråga om genomförande av EU:s gemensamma jordbrukspolitik. Den nationella behörigheten inom jord- och skogsbruket begränsas kraftigt av EU:s regelverk. Landskapslagens förhållande till Europeiska unionens lagstiftning regleras i landskapslagens 2 §. Enligt paragrafen ska landskapslagen tillämpas på verkställigheten av de stöd som helt eller delvis finansieras av medel från Europeiska unionen, om inte något annat följer av Europeiska unionens lagstiftning. Genom landskapslagen och med stöd av den kompletteras Europeiska unionens lagstiftning (ÅD-utlåtande 15/23, s. 1–2).

Bakgrunden till antagandet av landskapslagen om ändring av landskapslagen om finansiering av landsbygdsnärings förklaras närmare i lagförslaget (lagförslag nr 7/2024–2025, s. 3–6). Av artikel 14 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/2115 följer att jordbrukare och andra stödmottagare som tar emot vissa direktstöd senast från och med den 1 januari 2025 åläggs administrativa sanktioner om de inte uppfyller de krav gällande tillämpliga arbets- och

anställningsvillkor eller arbetsgivarskyldigheter som följer av de rättsakter som avses i bilaga IV till förordningen. Dessa EU-direktiv som utgör grunden för social villkorlighet är huvudsakligen av en arbetsrättslig karaktär. Med anledning av dessa EU-rättsliga krav har i riket gjorts ett antal ändringar i lagar som trädde i kraft den 1 januari 2025 (lagarna 913–916/2024).

Till landskapslagens 3 § har fogats en ny 21 a punkt innehållande en definition av social villkorlighet. Definitionen hänvisar till kraven i artikel 14 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/2115 och bilaga IV till den förordningen, vilka det föreskrivs närmare om i bilaga 4 i statsrådets förordning (FFS 65/2023). Ändringarna i statsrådets förordning om social villkorlighet trädde i kraft den januari 2025 (förordning 1061/2024). Genom ändring av landskapslagens 6 § 2 mom. ska en mottagare av sådan ersättning som avses i 1 kap. 5 § 1 mom. 1 och 2 punkten också iakttas de villkorlighetskrav som avses i 1 kap. 3 § 21 a punkten. I landskapslagen görs ett antal ytterligare ändringar för att beakta kraven i fråga om social villkorlighet, bl.a. vad gäller de allmänna grunderna för sänkning av ersättning (63 § 2 mom.).

Kraven i fråga om social villkorlighet omfattar bestämmelser i lagstiftningen om arbetsavtal, arbetstider och arbetarskydd. I bilaga 4 i statsrådets förordning angiven i landskapslagens 3 § 21 a punkt hänvisas till bestämmelser i arbetsavtalslagen (55/2001), arbetstidslagen (872/2019) och arbetarskyddslagen (738/2002). Enligt 27 § 21 punkten i självstyrelselagen hör arbetsrätt med undantag för tjänstekollektivavtal för landskaps- och kommunalanställda till rikets lagstiftningsbehörighet. Trots detta syftar landskapslagen inte till att föreskriva om förhållanden inom rikets behörighet utan till att beakta krav i rikslagstiftningen i samband med verkställigheten av unionslagstiftning och EU-stöd som faller inom landskapets behörighet. Ålandsdelegationen anser att införandet av dylika bestämmelser i landskapslag är förenligt med behörighetsfördelningen i självstyrelselagen.

Med anledning av delegeringsbestämmelserna i landskapslagens 66a § 2 mom. och 69a § 2 mom. konstaterar Ålandsdelegationen att enligt 21 § 1 mom. i självstyrelselagen kan landskapsregeringen med stöd av ett bemyndigande i landskapslag utfärda landskapsförordningar i angelägenheter som hör till landskapets behörighet. Genom landskapslag ska dock utfärdas bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen eller självstyrelselagen i övrigt hör till området för lag. Denna begränsning motsvarar begränsningen i 80 § 1 mom. i grundlagen. Detta innebär att det tydligt ska framgå hur normgivningsmakten delegeras och vilka områden och vilka angelägenheter delegeringen gäller.

Förordningsfullmakten i 66a § 2 mom. motsvarar den som ingår i 35 a § 2 mom. i lagen om verkställighet av vissa av Europeiska unionens jordbruksstöd och vissa nationella jordbruksstöd (FFS 1334/2022). Enligt landskapslagens 69a § 2 mom. kan landskapsregeringen genom landskapsförordning gällande rådgivningstjänster utfärda närmare bestämmelser om grunderna för sänkning av ersättning och om beräkningen av minskningar och påföljder inom de gränser som anges i Europeiska unionens lagstiftning. Förordningsfullmakten liknar den i landskapslagens 69 § 2 mom. och befogenheterna begränsas av Europeiska unionens lagstiftning. Ålandsdelegationen anser att delegeringsbestämmelserna uppfyller förutsättningarna för delegering.

Ålandsdelegationens utlåtande

Ålandsdelegationen har med beaktande av självstyrelselagens för Åland stadganden funnit att hinder för ikraftträdande av landskapslagen inte föreligger.

Närvarande Ordföranden Holm-Johansson, ledamöterna Dahlén, Leino-Sandberg, Siitari och Åkerblom.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Marine Holm-Johansson
ordförande

Sören Silverström
sekreterare